

"Birinci devri vahşet ve bedevîlik devri, ikinci devri memlûkiyet devri, üçüncü devri esir devri, dördüncüsü ecir devri, beşincisi mâlikiyet ve serbestiyet devridir." Bu tespitin Vehhabiler meselesiyle ilgisi nedir?

İslam aleminde gelişen fikri bir hareket, sadece İslam düşünce ikliminin tesirinde büyüüp gelişmez. İster istemez insanlık düşünce iklimi de bu fikri hareketin gelişiminde etkili olur. Nasıl bugün materyalist felsefe İslam aleminde derin tesirler yaptı ve halen de yapmaktadır. Aynı şekilde, insanlığın sosyal ve siyasal gelişim evreleri de İslam düşünce iklimindeki fikri hareketleri etkileyip tesiri altına alabiliyor, gelişimini hızlandırıp besleyebiliyor. İnsanlık siyasi ve sosyal değişimler yaşarken, İslam aleminin bundan etkilenmemesi düşünülemez.

Vehhabilik akımının İslami açıdan nasıl tarihi kökeni ve tarih içinde geçirdiği evreleri varsa, aynı süreç içinde dünya tarihi açısından insanlığın geçirdiği sosyal ve siyasal evrelerden de etkileşimi vardır.

İnsanlık başlangıçtan bu yana ana hatları ile **beş devre ve evre** geçirmiştir:

Birinci devri, vahşet ve bedevîlik devri,
İkinci devri, memlûkiyet devri,
Üçüncü devri, esir devri,
Dördüncüsü, ecir devri,
Beşincisi, mâlikiyet ve serbestiyet devridir.

İşte her bir devir ve dönem kendi bulunduğu asırdaki fikir veya fikir akımlarını müspet ya da menfi olarak etkilemiştir. İnsanlık düşünce evreleri ile İslam düşünce evreleri de birbirlerinden etkilenmişlerdir.

Üstat burada Vehhabilik akımının insanlığın geçirmiş olduğu düşünce ve sosyal evrelerinden de etkilendiğine işaret ediyor.